

Ірина Корнейко, Оксана Сіренко

ХНМУ, кафедра іноземних мов

**ПРО ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНА *ПРОПЕДЕВТИКА*
(ДО ПИТАННЯ ПРО АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ)**

Анотація. На прикладі терміна *пропедевтика* авторами розглянута проблема перекладу несправжніх когнатів. Аналіз сфери фіксації та сфери вживання англійської медичної термінології дозволив авторам запропонувати варіант перекладу даного без еквівалентного терміна.

Ключові слова: переклад, адекватність, термінологія, безеквівалентна лексика.

Summary. On the example of the term *propedeutika* the authors discuss the problem of translation of false cognates. Analysis of the sphere of fixation and sphere of use of English medical terms allowed the authors to offer translation of this culture-specific word.

Key words: translation, appropriateness, technical terms, culture-specific words.

Аннотация. На примере термина *пропедевтика* авторами рассмотрена проблема перевода ложных когнатов. Анализ сферы фиксации и сферы употребления английской медицинской терминологии позволил авторам предложить вариант перевода данного безэквивалентного термина.

Ключевые слова: перевод, адекватность, терминология, безэквивалентная лексика.

Завдячуючи широкому використанню інтернаціонального термінотворчого фонду, переклад термінів не є проблемою, якщо

терміносистеми узгоджені у міжнародному плані, але у разі неузгодження, переклад термінів може потребувати певного творчого пошуку перекладача.

У більшості випадків мови, які мають розвинуту терміносистему медицини, утворюють назви спеціальних понять за допомогою терміноелементів, запозичених з латинської та давньогрецької мов, що створює хибне уявлення про те, що медичні терміни класичного походження перекладаються шляхом калькування. Це припустимо для переважної більшості одиниць термінологічної системи, проте вона також містить значну кількість термінів, які не піддаються такій простій трансформації. Ми вже зупинялися на питаннях наявності несправжніх когнатів («несправжніх друзів перекладача»), труднощів перекладу лінгвоспецифічних термінів (на позначення інституцій, програм, документів) та перекладу медичної термінології [1, 2].

Проте численні недоречності, що трапляються у документах, свідчать про недостатню увагу до цього аспекту перекладацької роботи, прикладом чого може служити термін *пропедевтика* та його переклад англійською мовою. Отже, метою нашої роботи є провести пошук, обґрунтувати та запропонувати способи передавання англійською мовою українського терміна *пропедевтика*, який у мові медицини вживається як компонент термінів-словосполучень з категорії галузей *пропедевтика педіатрії* (донедавна *пропедевтика дитячих хвороб*) та *пропедевтика внутрішньої медицини* (донедавна *пропедевтика внутрішніх хвороб*).

Для аналізу було залучено довідкову лексикографічну літературу (сфера фіксації термінів) та документи сфери вживання цього терміну: матеріали для студентів, програми, навчальні плани, а також British National Corpus та Corpus of Contemporary American English.

Слово *пропедевтика* походить від грецького *propaideuō* - попередньо навчаю та має значення «підготовчий, вступний курс, систематично викладений у стислій і елементарній формі» [3, с.768].

Пошук у довідкових медичних виданнях англомовного еквіваленту цього терміну показав наступне: низка довідників не містить цей термін, наприклад [4, 5, 6].

Інструмент для пошуку слів у словниках One-look dictionary search показав, що визначення терміна *propaedeutic* англійською мовою дається у 23 різноманітних словниках (але не в медичних) [7].

Словник **Webster's New World College Dictionary** вміщує статтю «*propaedeutic*» та пояснює значення слова так: «*прикм.* такий що має відношення до початкового або вступного навчання *propaedeutical ім.* – початковий або вступний предмет *propaedeutics (іменник у множині використовується з дієсловом у однині)* – базові принципи та правила, які передують вивченню науки або мистецтва» [8, 1077-78]. Ми також провели пошук у сфері вживання термінології, використавши ресурси British National Corpus та Corpus of Contemporary American English [9,10]. Якщо перший не показав випадків вживання, то у другому ми знайшли 11 випадків для терміна *propaedeutic* (вступний курс до дисципліни), але жодного у контексті медичної освіти.

Ми також провели пошук по сторінках веб-сайтів університетів, які містять інформацію про навчальні плани та дисципліни для студентів-медиків. Навчальна дисципліна *Propaedeutics* згадується на сторінках низки університетів (медичних факультетів) Європи (наприклад, Австрія, Германія, Польща, Угорщина, Румунія, Латвія, Естонія, Чехія, Словаччина).

Так наприклад, в університеті міста Печ (Угорщина) згадується дисципліна *Internal Medicine (Propaedeutics)*, в Карловому університеті (Прага) викладається *Propaedeutics in Internal Medicine* [11, 12].

Але на сайті медичного університету Відня під терміном *propaedeutics* розуміють доклінічні дисципліни, а не вступний розділ дисципліни «Внутрішні хвороби»:

The propaedeutics are an important part of the studies.

They have to be completed by the end of the fourth semester and

comprise a choice of groundbreaking medical and basic courses, of which 6 semester hours are obligatory [13].

На відміну від університетів країн, в яких англійська не є офіційною мовою, у англійських вузах термін *propaedeutics* не вживається, а замість нього *introduction to* як, наприклад, в університеті Кентуккі:

***MD 811 INTRODUCTION TO CLINICAL MEDICINE I.
(10)***

Introduction to Clinical Medicine I is a year-long course for first-year medical students, designed to develop applied behavioral and professional skills relevant to the practice of medicine and in preparation for clinical rotations, to build a foundation of behavioral science knowledge relevant to medical practice, and to develop an awareness of professionalism and ethical issues foundational to the practice of medicine [14].

Щодо англomовної медичної літератури, цей термін вживається рідко. Наприклад, Milos Jenicek пояснює його у вступному розділі до своєї книги *A Primer on Clinical Experience in Medicine: Reasoning, Decision Making, and Communication in Health Sciences*, як *introductory course into a discipline*. Сам термін він використовує у таких словосполученнях: *medical (clinical) propaedeutics*. Він посилається на Encyclopedia Americana 1851 року видання, яка визначає це слово, як термін, що використовується у Німеччині на позначення знань, необхідних для опанування науки або мистецтва. Автор вказує, що цей термін вживається окремими медичними культурами у Європі (Нідерланди, Австрія, Чехія та ін.), Південній Америці (Бразилія), Атлантичному регіоні (Філіппіни). У голландській мові *propeduse* має значення диплом про успішне закінчення першого курсу. Автор вказує, що зараз дисципліни *Medical and Surgical Propaedeutics* включають основні поняття базових дисциплін анатомії, патології, фізіології генетики, знання специфіки функціонування медичних закладів, основних підходів до хворого, збір анамнезу, фізикальне обстеження, заповнення історії хвороби, правила

поведінки з хворими з основних дисциплін внутрішня медицина, хірургія, психіатрія, педіатрія [15].

Роз'яснення перекладу терміну *propaedeutica* *внутрішніх* *хвороб* можна знайти на форумі перекладачів-фрілансерів ProZ.com. З посиланням на специфіку викладання медицини у Сполучених Штатах його рекомендують перекладати як *Internal Medicine 1*. На сайтах медичних факультетів ми дійсно знаходимо таку дисципліну [16].

Щодо нашої країни, то назви медичних дисциплін *propaedeutica* *педіатрії* та *propaedeutica* *терапії* утвердилися на її теренах у 18-19 сторіччях під впливом медичної культури Германії, звідки було запозичено систему підготовки лікарів (відповідно й навчальні предмети), що підтверджується наявністю такого терміну у інших країнах, які свого часу перебували під впливом Німеччини. Словоформа, хоча й існує, вживається нечасто, потребує пояснення, використовується значною мірою у країнах, де англійська мова є іноземною, у перекладах з національних мов.

Адекватність перекладу, під якою розуміють відповідність комунікативній ситуації, – головний параметр оцінки його якості. Оскільки функцією термінів є називання понять галузі, то у ситуаціях фахового спілкування як термін мови оригіналу, так і термін мови перекладу мають чітко та однозначно позначати одне й те ж поняття [17, с.99].

Із викладеного випливає, що термін *propaedeutic* та похідні вживаються переважно у країнах, де англійська мова є іноземною, а оскільки, за сталою у світовій лінгвістиці думкою, тільки рідна мова є такою, що формує правила [18, 19], тільки країни, де англійська мова є рідною, дозволяють нам підібрати адекватний англомовний еквівалент для терміну і рекомендувати перекладати назву дисципліни як *Introduction to Internal Medicine (Pediatrics)* з метою запобігання непорозуміння, особливо в аспекті академічної мобільності та обміну фахівцями, причому відповідна кафедра може називатися *Internal Medicine (Pediatric) Propaedeutics*.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Корнейко І.В.**, Труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини) // Викладання мов у вузі на сучасному етапі: Міжпредметні зв'язки. – Вип. 6. – 2002. – с. 224 – 229.
2. **Корнейко І.В., Пилипенко М.І., Калашник В.С.** Проблеми перекладу медичної термінології. Вісник: Проблеми української термінології. – Львів: НУ “Львівська політехніка”, 2004, № 503. – С. 86-88.
3. **Словник** іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень /Уклад. Пустовіт Л.О., Скопненко О.Ш., Сютя Г.М., Цимбалюк Т.В. – К.: Довіра, 2000. – 1016 с.
4. **Oxford Concise Colour Medical Dictionary.** – 4th edition – Oxford University Press, 2007.
5. **Mosby's Medical Encyclopedia for Health Professionals** [Електронний ресурс] – CD-ROM. – Сист.вимоги: Windows – 1e. Multimedia CD – December 15, 1995.
6. **Longman Dictionary of Contemporary English/** [Harlow]. – Longman Group Ltd, 1995.
7. **One-look dictionary search** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.onelook.com/?w=propaedeutic&last=propedeutic&doc=spell1> (дата звернення: 29.10.14).
8. **Webster's New World College Dictionary** / [Victoria E. Neufeldt, David B. Guralnik.]. – 3rd ed., Simon & Schuster, Inc. – Cleveland, Ohio, 1997. – 1588 p.
9. **British National Corpus** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.natcorp.ox.ac.uk> (дата звернення: 29.10.14).
10. **Corpus of Contemporary American English** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://corpus.byu.edu/coca> (дата звернення: 29.10.14).
11. **University of Pécs. Medical School. General Medicine Program.** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://admissions.medschool.pte.hu/index.php?p=m&mid=1&kid=29&a=am&id=203> (дата звернення: 29.10.14).
12. **3rd Medical Department** 1st Faculty of Medicine Charles University and General Faculty Hospital in Prague. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://int3.lf1.cuni.cz/en/propaedeutics-in-internal-medicine-10471> (дата звернення: 29.10.14).
13. **Medizinische Universität Wien** [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.meduniwien.ac.at/homepage/content/studium-lehre/studienangebot/n094/propedeutics/> (дата звернення: 29.10.14).
14. **University of Kentucky** 2012-2013 Undergraduate Bulletin [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uky.edu/registrar/bulletinCurrent/courses/MD.pdf> (дата звернення: 29.10.14).
15. **Jenicek M.** A Primer on Clinical Experience in Medicine: Reasoning, Decision Making and Communication in Health Sciences. – Boca Raton and New York: CRC Press/ Taylor and Francis/ Productivity Press. – Sep, 2012.
16. **ProZ.com: the translation workplace** [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.proz.com/kudoz/russian_to_english/medical_general/812162-пропедевтика_внутренних_болезней.html (дата звернення: 29.10.14).
17. **Швейцер А.Д.** Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
18. **Kachru B.** The Other Tongue: English across

cultures. – University of Illinois Press, 1992. 19. **Kachru B.** World Englishes: approaches, issues and resources // Language Teaching . – 1992. – Vol. 25. – p. 1-14.